

OSMANLI DERGİLERİNDE JAPONYA (1868-1912)

Ayhan KUŞÇULU¹

ÖZET

Osmanlı basınında Japonya ile ilgili ilk haber 1841 yılında *Ceride-i Havadis* gazetesinde yayımlanmıştır. İzolasyon dönemin bitmesiyle birlikte Batılılar tarafından Japonya ile ilgili bilgiler ülke dışına çıkarılmaya başladı. Bu makalede “Osmanlı dergilerinde Japonlar ile ilgili hangi bilgiler yer alıyor?” sorusu temel alınarak “Meiji restorasyonları ile büyük atılım gösteren Japonların Osmanlı dergilerine yansımaları nasıldı?” sorusunun cevaplandırılması amaçlanmıştır. Bu amaçla sürdürülen çalışmanın tarih aralığı örnekleme Meiji Dönemi (1868-1912) olarak belirlenmiştir. Osmanlı döneminde faaliyet gösteren dergilerde Japonya veya Japonlar hakkında yayımlanmış olan yazılar taranmıştır. Makalenin oluşum sürecinin ilk aşamasında konuyla ilgili olabilecek ikincil kaynaklar tarandı. İkinci aşamada döneme ait dergiler tarandı ve taranan dergilerde tespit edilen Japonya konulu yazılar listelendi. Üçüncü aşamada ise listelenen yazılar ayrıntılı şekilde okundu ve sınıflandırmalar yapılarak konu başlıkları belirlendi. Makalenin hacmi düşünülerek tarama sırasına benzer bilgiler taşıyan ya da kısa bilgiler içeren yazılar çalışma dışında bırakıldı. Yapılan taramada *Sırât-ı Müstakîm*, *Musavver Muhit*, *Mecmûa-i Fünûn*, *Maârif*, *Ma'lûmât*, *İctihad*, *Servet-i Funun*, *Şehbal* ve *Mecmûa-i Ebûzziyâ* dergilerinde çeşitli konularda makaleler tespit edildi.

Anahtar Kelimeler: Japonya, Japon, Meiji, Osmanlı dergileri

JAPAN in OTTOMAN JOURNALS (1868-1912)

ABSTRACT

The first news about Japan in the Ottoman press was published in the *Ceride-i Havadis* in 1841. After the end of the isolation, information about Japan began to reach out to westerners. This article is based on the question "What information was there about the Japanese in Ottoman journals?" that aims to answer the question "How were Ottoman journals the reflection of the Japanese making great achievements with the Meiji restorations?" For this purpose, the date range of the study has been determined as the Meiji Period (1868-1912). Articles about Japan and Japanese people from journals published during the Ottoman period were scanned. In the first stage of the composition process of the article, secondary sources that may be relevant to our subject were scanned. In the second stage, we scanned journals and listed articles about Japan from the

¹ Ayhan Kuşçulu, Dr. Öğr. Görevlisi, Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Japon Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, kusculu@erciyes.edu.tr, ORCID: 0000-0002-2279-9322.

scanned journals. In the third step, the listed articles were read in detail and categorized to determine the subject headings. Considering the number of papers, similar papers or papers with short information were excluded from the study during the screening process. In our research, articles on various subjects were found in the journals *Sirât-ı Müstakîm*, *Musavver Muhit*, *Mecmûa-i Fünûn*, *Maârif*, *Ma'lûmât*, *İctihad*, *Servet-i Funun*, *Şehbal*, and *Mecmûa-i Ebüzziyâ*.

Keywords: *Japan, Japanese People, Meiji, Ottoman Journals*

1. GİRİŞ

Türk kaynakları incelendiği zaman Japonya ile ilgili ilk bilgilere Kâşgârlı Mahmûd'un Divânü Lugâti't-Türk eserinde rastlıyoruz. Bu eserde Japonya Câbarqâ (veya Çaparga) olarak isimlendirilmiştir (Dündar, 2012:57). Kâşgârlı Mahmûd 11.yüzyılda yazmış olduğu bu eserine bir harita ilave etmiştir. Bu haritanın çizim amacı her ne kadar Türklerin yaşadığı bölgeleri göstermek ise de haritaya bazı yabancı ülkeleri de eklemiştir. Japonya da bu haritada gösterilen ülkelerden biridir. Tekeli'ye göre, Japonya haritası daha çok bir plana benziyor olsa bile, dünyanın ilk Japonya haritası olma özelliği taşımaktadır (Tekeli, 1985:647). Kâşgârlı Mahmûd bu eserde Japonya ile ilgili şu kısa bilgiyi paylaşmaktadır: “Ülkelerinin uzaklığı ve Maçin'le aralarında yer alan Büyük Deniz nedeniyle Cabarqâ [Japon] halkının dili meçhuldür” (Kâşgârlı Mahmûd, 2001: 22).

Osmanlı döneminde ise Japonya (Cezîre-i Yaponyâ) ile ilgili ilk bilgi Kâtib Çelebi'nin 17. yüzyılın ortalarında kaleme aldığı *Cihannümâ* adlı eserinde yer almaktadır (Nagata, 2001:574). Sultan Abdülaziz dönemi öncesi Osmanlı sınırları içinde Japonya hakkında bilgi sahibi olan iki grup insandan bahsedilebilir. Birinci grup yabancı gazete ve kitap okuyabilen, yabancı tüccarlar ve memurlarla görüşme şansı olan aydınlardır. İkinci grup ise Mekke'de Çinli hacılardan Japonya hakkında bilgi edinen bazı Osmanlı hacılarıdır. Çinli hacılar Japonları güneşe tapan, kuvvetli ve Çin'e saldıracak kadar kendilerine güvenen cesaretli bir millet olarak tanııyorlardı. Hatta Japonların Ye'cüç ve Me'cüç² kavimlerine mensup olduklarını iddia ediyorlardı (Şakir, 2010 23-24).

1867 yılında düzenlenen Paris Enternasyonal Fuarı'na Japonya adına şogunun kardeşi iştirak ederken Osmanlı adına, o dönem şehzade olan, II. Abdülhamit ve Osmanlı sarayından yetkili kişiler katılmıştır. Fuarın açılışı sırasında iki ülke heyetlerinin yan yana buldukları

² Onlar dediler ki: Ey Zülkarneyn! Ye'cüç ve Me'cüç, bu yerde bozgunculuk yapıyor. Bizimle onların arasına bir set yapaman için sana bir vergi verelim mi? (Kehf, 18/94)

bilinmektedir. Heyetler arasında karşılıklı bir görüşmenin olup olmadığı bilinmese de bu karşılaşma Türk-Japon ilişkileri açısından ilk olma özelliği taşımaktadır (Erkin, 2004:84-85). Osmanlı ve Japonya arasında diplomatik ilişkilerin başlatılması için ilk adımların Japonya tarafından atıldığı bilinmektedir. 1875'te Japon Dışişleri Bakanı Terashima Munenori tarafından dönemin başbakanı Sanjo Sanetomi'ye Osmanlı devleti ile yakın ilişki kurulmasının faydalı olacağına dair bir öneri sunmuştur. Bu öneri kabul görmesiyle birlikte Japonya'nın Londra elçisine Osmanlı devletinin Londra elçisi ile ön görüşme yapma talimatı verilmiş ve iki elçi St. Petersburg'da bir araya gelmişlerdir (Çelikler, 2020:7). Bu görüşme Osmanlı hükümeti ile Japonya hükümeti arasında yapılan ilk karşılıklı görüşme olarak kabul edilebilir.

1876 yılına gelindiğinde İngiliz yetkililer Sadrazam Mithad Paşa'ya Rusya'ya karşı Almanya ve Japonya ile iş birliği yapılması önerisinde bulundular (Mütercimler,1993, s.84). Bu öneriden iki yıl sonra Japon İmparatorluk filosundan *Seiki* adlı gemi İstanbul'a geldi. Bu geminin Çanakkale Boğazından geçebilmesi için gereken izin talebi İngiltere Büyükelçiliği aracılığıyla yapılmış ve geçiş izni bizzat II. Abdülhamit tarafından verilmiştir. Ayrıca bu geminin kaptanına ve üst düzey subaylarına Osmanlı nişanları takdim edilmiştir (Lee ve İlhan, 1989:24). Osmanlı basınının *Seiki*'nin ziyaretine önem vererek Japonya ile ilgili haberler yapması Osmanlı toplumunda Japonların tanınmasına yardımcı olmuştur (Apatay, 1998:58). Daha sonra 1880'de Prens Hebi ve 1881'de Prens Kato Hito başkanlığında iki heyet Osmanlı hükümeti ile siyasi ve ticari alanlarda yakın ilişkiler başlatmak amacıyla İstanbul'a geldiler. Ancak Rusya ile problem yaşamak istemeyen Osmanlı hükümeti heyetlerin sunmuş oldukları teklifleri kabul etmedi (Şahin,2001:14-18).

Eylül 1887'de Prens Komatsu beraberindeki bir heyetle İstanbul'a resmi olmayan bir ziyaret gerçekleştirerek padişah, sadrazam ve bazı bakanlarla görüşme imkânı buldu. Bu ziyaret esnasında Prens Komatsu'ya gösterilen yakın ilgiden memnun kalan Japon hükümeti II.Abdülhamid'e sonradan *Krizantem Nişanı* gönderdi (Şimşek, 2005:59). Bu nişanı kabul eden II. Abdülhamit Ertuğrul Fırkateyni'ni Japonya'ya göndermeye karar verdi. Temmuz 1889'da İstanbul'dan yola çıkan Ertuğrul 7 Haziran 1890'da Japonya'ya ulaştı. Gemi heyeti 13 Haziran 1890'da İmparator Meiji tarafından kabul edildi. Ancak dönüş yolculuğu sırasında Ertuğrul 16 Eylül 1890 tarihinde Kushimoto kıyılarında battı (Abe, 2004:32). Japon hükümeti kazazedeleri Hiei ve Kongo zırhlıları ile İstanbul'a ulaştırdı. Yapılan bu jest, o dönemki Japon dış politikasının Osmanlı'ya ve İslam dünyasına ne denli önem verdiğini ispatlar

niteliktedir (Erkin,2004:91-92). Yamada Torajiro Osmanlı topraklarında Japonya ile ticareti başlatan ilk kişi olması hasebiyle Osmanlı-Japon ilişkileri tarihinin önemli şahsiyetlerinden biri olarak kabul edilmektedir (Cihan ve Hülâgü, 2011:21).

Kısaca şunu söyleyebiliriz: 1868-1912 yılları arasındaki Osmanlı-Japon ilişkileri resmi olmayan görüşmelerden ibarettir. Bu görüşmelerde karşılıklı hediyeleşmenin ya da nişan alıp vermenin ötesine geçilememiştir. Görüşmelerden herhangi bir sonucun alınamamasının ve görüşmelerin resmi bir zemine oturtulamamasının en büyük sebebi ise Osmanlı hükümetinin Rusya ile sıkıntı yaşamamak istemesinden kaynaklanmaktadır. Diğer bir sebep ise Japonya'nın Osmanlı devletinden ticari imtiyazlar talep etmesidir.

Osmanlı gazetelerinde Japonya hakkında çıkan ilk haber 1841'de *Ceride-i Havadis* gazetesine ait bir yazıdır. Bu yazıda Japonya ile ilgili genel bilgiler verilmektedir (Avcı, 2013:18-19). Ziya Şakir'e göre 1867 yılına gelinceye kadar gazetelerde Japonya hakkında yapılan haberler okuyucuların pek dikkatlerini çekmedi. Ancak 1867'de İmparator Komei hakkında *Ruzname-i Ceride-i Havadis* gazetesinde yayımlanan haberle birlikte okuyucuların Japonya haberlerine ilgisi artmaya başladı.

“Japonya'nın ruhani hükümdarı geçenlerde vefat etmiş olduğundan, ahrette dahi kendisinin hizmetinde bulunmak gibi batıl bir arzu ile dairesi halkından pek çoğu kendilerini öldürmüş oldukları gibi, memleketin büyüklerinden sekiz on kişi de bu şerefe nail olmak için cismani hükümdara arzuhal vermişlerdir. Hükümdar bunlardan yalnız beşine ruhsat vermiş bunlar da bu büyük inateye kavuştuklarından dolayı, teşekkür ederek kendi elleri ile keskin kılıçları karınlarına sokmuşlar ve canlarına kıymışlardır” (Akt: Ziya Şakir, 2010:26).

Komei'nin ölümü üzerine Japon hükümeti tarafından yayımlanan tebligatın tercümesi *Ruzname-i Ceride-i Havadis* gazetesinde yayımlandı. Bu tebligatta şu bilgiler yer almaktadır:

Koyo sama hakimimiz, bir müddettir keyifsizdi. Verilen ilaçların iyi bir tesirini göremeyerek, geçen Ağustos'un 29'uncu günü sabahı erkenden Osaka nam mevkide vefat etti. Ölen “Koyo Sama” hakkında matem tutmak lazım olduğundan, muvakkat bir müddet için umum yapılar paydos edilmiş, çilingir, demirci ve doğramacı dükkanları kapanmıştır. Vesair bu gibi gürültülü işler yapan yerler, hamamlar ve çalgılar tatil edilecektir. Güneş battıktan sonra herkes evinin kapısını açık bırakacak, kapısız bulunan virane gibi yerlere de geçici birer kapı yapılacaktır (Akt: Ziya Şakir, 2010:28-29).

2. MEIJİ DÖNEMİ ÖNCESİ MAKALELER

Mecmua-i Fünun dergisinde yayımlanan *Japonya Memleketi* adlı makalenin girişinde Çaponya (Japonya) kelimesinin “doğu devleti” manasına gelen Çince “Çi” ve “Pan”³ kelimelerinden meydana geldiği anlatılıyor. Bu makalede Japonya’nın coğrafi konumundan da bahsedilmektedir. Makalede verilen bilgiler ışığında o dönemde Japonya’nın büyüklü küçüklü 3511 takım adadan oluştuğu anlaşılmaktadır. Ülkenin başlıca mahsulleri pirinç, buğday, bakla, pamuk, meyve ve Hint kamışıdır. Japonya’da inci, mercan, bakır, elmas, kükürt, tuz ve taş kömürü bulunur. At, sığır, manda, keçi, domuz, ayı, kurt ve maymun en çok rastlanan hayvanlardır. Ayrıca ipek böceği, karınca ve çekirge çoktur. Nüfusu yaklaşık 30 milyon olup, Asya kıtasında bulunan diğer milletlere göre daha zeki ve sanata yatkındırlar. Servetten ziyade gösteriş ve ihtişama önem verirler. Japonların kendilerine mahsus lisanları bulunmaktadır. Bu lisan iki farklı şekilde kullanılmaktadır. Birinci lisan herkesin kullandığı bir lisan olup tarih ve edebiyat kitapları bu lisanda yazılmıştır. İmparator sarayında da bu lisan kullanılır. İkinci lisan ise Çin lisanından pek çok kelime almış olan bir lisandır. Japon alimleri ilim ve ahlaka dair olan kitaplarını bu lisan ile yazmışlardır. Japonya’da üç farklı yazı türü vardır. Birincisi bayanlar için yazılan kitaplarda, ikincisi şüruh ve havaşiler için üçüncüsü ise edebiyata dair kitaplarda kullanılır. Japonlar beş altı yüzyıldan beri ağaçtan oyulmuş kalıplar vasıtasıyla kitaplar basmaktadırlar. Yazılarını Çinliler gibi kıl fırçalar kullanarak yazarlar. Japonlar ilim ve astronomiye ilgi duyuyor olsalar bile okyanusun ortasında diğer memleketlerden uzak olmaları sebebiyle ilim ve fende gelişmemişlerdir. Özellikle ilim, fen ve tıp alanlarında Çinlilerden geri olsalar bile şiir, musiki ve resim konularında onlardan ilerdedirler. Ancak Avrupalılar ile son zamanlarda artan münasebetleri sayesinde onlardan bazı bilgiler edinmişlerdir (Muhammet Şevki, 1283a(1866-1867): 212-214).

Aynı makalede imparatorluk ve şogunluk müesseseleri hakkında bazı bilgiler bulunmaktadır. Bu makalede imparator hükümdar-ı ruhaniye, şogun ise hükümdar-ı cismani olarak adlandırılmaktadır. Soyunun İmparator Simmu⁴’ya dayandığına inanılan imparator, devlet işlerine karışmayan, ibadetle uğraşan ve aynı zamanda tanrısal vasıflara sahip ruhani bir makamda bulunmaktadır. İmparator dönemin başkenti Kyoto’da bulunan sarayında yaşamını sürdürürdü. Şogun, Tokyo’da ikamet eder ve imparatorun dahi sahip olmadığı yetkileri taşır.

³ Bu ifadenin doğrusu Çince ’de “güneşin geldiği ülke” anlamına gelen “Ri-ben”dir.

⁴ Bu ifadenin doğrusu Tennō Jimmu olmalıdır.

İmparatorun yerine imza etme yetkisine sahiptir. Bu nedenle Japonya'nın yönetimi ile ilgili her türlü yetki şogunluk makamına aittir (Muhammet Şevki, 1283a(1866-1867): 218-219).

Muhammet Şevki aynı derginin sonraki sayısından yayımlanan makalesinde özetle şu bilgileri vermektedir: Japon askeri birlikleri zırhlı piyadelerden ve süvarilerden oluşmaktadır. Bir askerin bağlı bulunduğu birliği anlayabilmek için sırtında taşıdığı nişana bakmak yeterlidir. Japonlar korkusuz savaşçılar olarak bilinseler de yabancı düşman saldırısına maruz kalmadıkları için bunu ispat etmeye fırsat bulamamışlardır. Japonya nüfusu büyük hızla artmasına karşın ülkede yeterli arazi bulunmamaktadır. Japonya'da yeteri kadar tarım arazisi bulunmaz ancak tarım konusunda ileri gitmiş olan çiftçiler ekime uygun olmayan arazilerde bile kolaylıkla ziraat yapılabilmektedir. Örneğin bazı bölgelerde kemerler inşa eden Japonlar bu kemerleri toprakla doldurarak tarıma elverişli hale getirmeyi başardılar (Şevki, 1283b (1867): 254-255).

Maarif dergisinin on ikinci sayısında Japonya'da kız çocuklarına verilen ilkökul eğitimi ele alınmaktadır. Bu makaleye göre, Japonya'da bütün okullar hükümetin kontrolü altında eğitim faaliyetlerini yürütmektedirler. Kızlar vakitlerinin büyük kısmını açık havada ders okumakla geçirirler. Kızlara küçük yaşlardan itibaren bitkinin değeri anlatılır. İlkökul eğitim sisteminde zengin ya da fakir ayrımı yapılmaksızın bütün çocuklara eşdeğer eğitim verilir. Japonya'da ilköğretim eğitimi için tahsis edilmiş birçok okul bulunmaktadır. Bu okulların en ünlüsü Tokyo'da İmparatorun himayesinde olan okuldur (Selahaddin, 1270(1854):178-179).

3. MEİJİ DÖNEMİ MAKALELERİ

İmparator Kōmei 1867'de hayatını kaybettiğinde yerine geçen oğlu henüz 17 yaşındaydı. İmparator Meiji genç yaşına rağmen ülkesini içinde bulunduğu geri kalmışlıktan kurtarmak istiyordu. Reform yanlısı samuray sınıfının desteğiyle şogun yönetimini düşüren Meiji ülkenin tek hâkimi oldu (Seval, 2017:103-104). Oligarşik monarşi anlayışını benimseyen Meiji idaresinin Japonya'da yaptığı ilk düzenleme devlet yapısında olmuştur. Bu dönemle birlikte eskiye ait birçok kurum veya sınıf ortadan kaldırıldı. Yeni yerel yönetimlerin oluşturulması ile birlikte ülke vatandaşları tek bir ulus çatısında birleştirilmiş oldular. Japonya'da modernleşme iktisadi, askeri, eğitim ve sosyal alanlarda uygulanmıştır. Japon anayasası ve parlamentosu ise Almanya ve Fransa temel alınarak oluşturulmuştur (Seçkin, 2021:87-89).

3.1. İmparator Meiji

Musavver dergisinin on dördüncü sayısına göre, Japonlar Rusları yenerek bütün dünyaya önemli bir güç olduklarının sinyalini verdiler. Bu başarının mimarı kuşkusuz İmparator Meiji'dir. Onun yapmış olduğu faaliyetlere kanunların yenilenmesi, kara kuvvetlerinin ve donanmanın modernizasyonu, eğitimi yaygınlaştırmak amacıyla yeni okulların açılması, yollar, tren hatları, meşrutiyetin tesis edilmesi ve maliyenin düzenlenmesi örnek olarak verilebilir (Faik Sabri,1324(1909): 217).

İçtihat dergisinin ellinci sayısında yayımlanan *Tarihin İbret-engiz Sahifelerinden Japonya İmparatoru Merhum (Mikado Mutsuhito)* başlıklı makaleye göre, İmparator Meiji eski dinler hakkında derin bilgiye sahibi olduğu gibi Hz. İsa ve Hz. Musa'nın ahlakını ve öğretilerini takdir etmektedir. Meiji'nin beyanına göre tarih boyunca Japonya'da üç inanç (Şintoizm, Budizm ve Konfüçyanizm) birlikte kabul görmüşlerdir. Japonya'da halka hiçbir surette din seçiminde zorlama yapılmamıştır. İmparator, askeri otorite olarak kabul görmüş olsa bile aynı zamanda barış destekçisi durumundadır. Meiji, din ve mezhep serbestliğine gönülden inanıyordu (1328(1913): 1146-1147).

İmparator Meiji'nin vefatı üzerine Ahmed Münir⁵'in *Japonya Mikadosu Mutsuhito* başlıklı yazısı Sebilü'r-Reşad dergisinde yayımlandı. Bu makalede, İmparator Meiji'nin tahta çıkışından ölümüne kadar olan hayatı ve Japonya için yaptıkları ele alınıyor. Yazar okuyucularına şu bilgileri vermektedir:

Japonya Mikadosu Mutsuhito 16 Temmuz 1328 (29 Temmuz 1912) gece saat biri 30 dakika geçe vefat etmiştir. Mutsuhito Hazretleri yalnız İmparator değil, bütün milletini, hatta pek çok meselede denilebilir ki, bütün Doğu'yu yetim bıraktı. Yaptığı işlerin idaresindeki iktidarı, siyasetindeki becerisi, özellikle Japonya'yı huzurla yaşatacak sağlam bir temel oluşturdu. Tahta geçtiğinde Japonya sönmeye yüz tutmuş bir kandil gibi kötü bir vaziyetteydi. Vefatında ise onun getirdiği yenilikler

⁵ Ahmet Münir (1885-1941) Abürreşid İbrahim'in oğludur. 1910 yılına kadar Kazan'da yaşadı. Eğitimine Kazan'da başladı ve daha sonra bir süre 1910 yılına kadar eğitimini İstanbul'da sürdürdü. Hasan Fehmi ve Mehmed Tevfik ile birlikte Osmanlı hükümeti tarafından eğitim maksadıyla Japonya'ya gönderildi. Japonya'da Waseda Üniversitesinde 1910-1914 yılları arasında eğitim gördü. Ancak 1. Dünya Savaşı ve 1917 Bolşevik ihtilali sebebiyle Japonya'da kalmaya devam etti. Ahmet Münir yazılarında bazen Adbürreşid İbrahim'in oğlu bazen de Japonya Darülfünun talebesi imzasını kullanmıştır. Üniversite yıllarında Jao kendi gözlemlerini ve araştırmalarını *Japonya Mektupları* başlıklı yazılarıyla ağırlıklı olarak Sebilürreşad dergisinden yayımlanmıştır (Gündoğdu,2012:138-141)

sayesinde ülke çok yüksek bir seviyeye çıkmıştı. Ülkeyi kolay kolay hiçbir akıma ya da tesire kapılmayacak vaziyete taşıyarak bırakıp gitti. Avrupalılar ile yeni münasebete başlandığında ciddi şekilde memleket dâhilinde çeşitli isyanlar meydana geldi. İmparator ile idareyi elinde bulunduran Tokyo'daki Tokugava derebeyliği arasında büyük ihtilaflar 1867 yılına kadar devam etti. Bu çekişme genç ve girişimci mikadonun galibiyeti ile nihayet buldu. 7 Kasım 1867'de şogunluk ve derebeylikler lağvedilerek Japonya yalnız imparatora tabii bir devlet olarak ilan edildi. Mutsuhito hazretlerinin tahta çıkmasıyla birlikte Japonya'da yeni siyaset, yenilik ve refah dönemine girildi. O günden itibaren Japonya imparatorluğu, etrafındaki zararlı otların arasında parıldayan bir fidan gibi başkaldırıyor. Mikadonun tahta geçişi aynı zamanda Japonya'yı eski Çin adetlerinden kurtararak ve yenilik dönemini başlatarak uygarlığa dâhil olmak için bir kapı vazifesi görmüştür (Ahmed Münir,1328a (1912): 96-97).

3.2. Askerlik

Musavver Muhit dergisinin otuz birinci sayısında Meiji döneminde Japon ordusuna asker alınmasının nasıl yapıldığı anlatılmaktadır. A.Talat'a göre, Meiji döneminin ilk zamanlarında eski usul askerliğin etkileri devam ediyordu. Meiji Hükümeti eski askerlik sistemini kaldırıp yerine mecburi askerlik sistemini getirmek maksadıyla bazı düzenlemeler yapmak istedi. Ancak o dönemde mecburi askerlik “*Kan Vergisi*” ifadesi ile yasalaştığı için bu ifade çiftçiler ve halk tarafından yanlış anlaşıldı. Bu ifade “*vergi karşılığı olarak insanların kanı alınacak*” şeklinde algılandığı için isyana sebep oldu. Hükümet tarafından kısa sürede engellenen bu isyan sonrası Japon halkı mecburi askerlik hizmetinin vatanın müdafaa ve muhafazası için gerekli olduğuna yürekten inanmaya başladı. Bu makalede mecburi askerliğin olumlu yönleri on beş madde halinde sıralanmaktadır (Talat,1325a (1909): 273-275).

Musavver Muhit dergisinin otuz ikinci sayısında yayımlanan makalede Japon subaylık sistemi incelenmektedir. Bu makaleye göre subay eğitimlerinin öncelikli amacı subaylara askeri ruh kazandırmaktır. Askeri ruh içerisinde mertlik, samimiyet, cesaret, sadakat, göreve saygı, kanaatkarlık, nezaket ve terbiye gibi birçok meziyeti barındırır. Bir subay göreve başladığı zaman, kıdemli subayların ya da bağlı bulunduğu bölük kumandanının nezaretinde olmak şartıyla, komutasına eğitilmek üzere bir grup asker verilir. Bu şekilde subayın pratik yaparak beceri kazanması sağlanır. Kış aylarında hizmet içi eğitimler ve konferanslar verilir, belirli aralıklarla askeri tatbikatlar düzenlenir, harita bilgisi verilir ve çeşitli

gereçler kullanılarak harp oyunları öğretilir (Talat :1325b(1909): 305-307).

3.3. Rus-Japon Savaşı

Japonya Meiji döneminde girmiş olduğu iki savaştan da galip çıktı. Bu savaşlardan ilki olan 1894-1895 Çin-Japon Savaşı'nın neticesinde Japonya Uzakdoğu'da kuvvetler dengesinin temel bir unsuru haline gelmeyi başardı (Armaoğlu, 2020:740). 1904-1905 Rus-Japon Savaşı zaferi ise Japonlara hem büyük bir prestij kazandırdı hem de güven aşıladı. Japonlar bu zaferle birlikte uluslararası arenada öne çıktılar (Özcan ve Goziev, 2019: 63). Japon ordusunun Çin ve Rusya gibi güç sahibi ülkeleri mağlup edebilmiş olması İslam dünyasını etkilemiştir. (Dündar,2019:17)

Özellikle Rus-Japon Savaşı Osmanlı halkı tarafından merakla takip edildi. Japonların bu savaşta başarıları Müslüman halk arasında sevinçle karşılandı. Ancak Osmanlı hükümetinin Rusya'ya karşı yürüttüğü denge politikası ve basına uyguladığı sansürden dolayı Osmanlı basını bu savaş ile ilgili haberleri yabancı gazete ve haber ajanslarından alarak yorumsuz şekilde okuyucularına aktardılar (Kuşçuluo,75:2009). Japonya'nın bu zaferi Osmanlı aydınlarına meşrutiyetin yeniden ilan edilmesi konusunda büyük cesaret verdi. Osmanlı aydınına göre, Japonya bu başarısını meşrutiyet yönetim şekline borçluydu. Onlara göre, Osmanlı da ancak meşrutiyet idaresi ile benzer başarıyı yakalayabilirdi (Durdu, 2003:301).

İctihad dergisinde yayımlanan "*Rusya ve Japonya'ya Dair*" başlıklı makalede Rus ve Japon askerleri kıyaslanıyor. Yazar, Rus-Japon savaşı sırasında cephede savaşan bir Rus askerinin kardeşine yazmış olduğu mektuptan alıntı yapıyor. Bu askere göre Japon askerleri savaş sırasında kuru ekmek dışında yiyecek bulmazken Rus askerleri, sahip olunan tren yolu hattı sayesinde, yiyecek konusunda sıkıntı yaşamıyorlardı. Yine bu askerinin iddiasına göre Rus-Japon savaşının gidişatı ile ilgili çeşitli gazetelerde Japonya lehine yazılan haberler tamamen uydurmaydı. Ancak yazar bu mektupta yazılanları Rus askerinin cehaletine bağlıyor ve Rus ordusunda, birçok cahil askerinin görev yaptığını iddia ediyor. Japon askerlerini ise ahlaki açıdan övüyor. Rus-Japon savaşı sırasında cephede ölen Rus askerlerine ait değerli eşyaların Japon askerleri tarafından özenle toplanıp Fransa'nın Rusya büyükelçiliğine ulaştırılmasını buna örnek olarak gösteriyor (Abdullah Cevdet, 1905a: 10-13).

İctihad dergisinin yedinci sayısında Rus-Japon savaşı sırasında Çoşima'da Amiral Tôgô komutasındaki Japon filosunun, Amiral Rozhestvensky komutasındaki Rus Baltık filosuna yaşattığı mağlubiyet üzerinde duruluyor. Rozhestvensky'nin, Petersburg'dan ayrılmadan önce Çar'ın huzuruna çıkararak Tokyo'yu almadan geri dönmeyeceğine dair söz vermesine karşın Tokyo'ya sadece yaralı bir esir olarak girebildiği anlatılıyor (Abdullah Cevdet, 1905b: 103-105).

Mecmua-i Ebuzziya dergisinin yüz on beşinci sayısında *Japonya* konu başlığı ile bir tercüme yazı yayımlandı. Bu yazı esasen Rus-Japon Savaşı'nı izlemek üzere *Le Journal* gazetesi tarafından görevlendirilen Fransız muhabirin yazmış olduğu kitabın önsözünü içermektedir. Bu yazıda muhabirin Japonya'da yaşamış olduğu tecrübeler okuyucu ile paylaşılıyor. Muhabir Rus-Japon Savaşı sırasında Japonya'da yapmış olduğu tren yolculuğu ile ilgili bazı tespitlerde bulunuyor. Yolculuğu sırasında esir düşmüş Rus askerlerini taşıyan trenleri görüyor. Bu trenler bazı istasyonlarda aksi yöne giden Japon askerlerini taşıyan trenlerle karşılaşılıyor. Ancak bu karşılaşmalarda Japon askerlerinin Rus askerlerine yönelik herhangi bir sataşmasının olmadığını belirtiyor. Hatta bazı istasyonlarda Japon kızlarının Rus askerlerine çiçek verdiğine şahit oluyor. Muhabir, Japonların Çin ırkından geldiklerin iddia ederek, onların bu kadar nazik ve medeni olmalarına şaşırıyor. Japon askerlerinin Avrupalı askerlere göre daha cesur olduğunu belirterek, Çoşima muharebesi sırasında asker taşıyan Japon vapurlarının Rus kruvazörleri ile karşılaştıklarında batacaklarını bile bile kaçmadan kendilerini savunmalarını örnek olarak veriyor. Muhabir bu seyahati sırasında rastladığı Japonlarla Ruslar hakkında konuşuyor. Bazı Japonların Rusları yenerek, Avrupalıların bir zamanlar büyükelçileri aracılığıyla Japon topraklarını çignemiş olmalarının intikamını aldıklarını söylediklerini bazılarının ise Rus askerlerinin iri cüsselerine rağmen ölümüne savaşmadan teslim olmalarının utanç verici olduğunu söylediklerini iddia ediyor (Japonya, 1328(1912): 1168-1170).

3.4. Japonya'da Çocuklar

İctihad dergisinin otuzuncu sayısında yer alan *Japon Çocukları* başlıklı makalede Japonların çocuklara verdikleri önemden bahsediliyor. Bu makalede yazılanları şu şekilde özetleyebiliriz: Japonya sınırları içinde bir bebek doğar doğmaz hükümetin vatandaşlarına tanımış olduğu bütün haklara sahip olur. Dünya gelen çocuk kimin çocuğu olursa olsun o andan itibaren geleceği temin altına alınır. Japonlar çocuklara çok büyük değer verdikleri için çocukları üzenleri ya da onlarla ilgilenmeyenleri baltayı milletin bacaklarına vuran kişiler olarak nitelendirmektedirler.

Çocuksuz bir aileyi ise çiçeksiz kuru bir bahçe olarak tasvir ederler. Japonya'da çocukların ne denli sevildiklerini anlamak için imal edilen oyuncaklara bakmak yeterlidir. Dünyanın hiçbir yerinde Japonya'daki kadar çok oyuncuğa rastlanmak mümkün değildir. Pazar veya panayır gibi kalabalık yerlerde mutlaka oyuncak sergisi bulunur. Şehirlerde ve kasabalarda oyuncak satıcılarına rastlamak çok doğaldır. Köylerde bile şehirlerde satılan oyuncaklar rahatlıkla bulunabilir. Ancak çocukların belirli zamanlarda oyuncaklar ile oynamalarına izin verilir. Ayrıca çocuklar için birtakım oyunlar düzenlenerek roller verilir. Çocuklar asker olurlar, süvari olurlar, bahçıvan veya bostancı olurlar. Çocukların bu rolleri en iyi şekilde yapabilmeleri için defalarca alıştırmaya yapmalarına olanak sağlanır (Fatma Ünsiye, 1327(1911):824-826).

3.5. Meiji Döneminde Japonya'da Kadın

Kadri'ye göre, Japonlar kadınları aileye birleştiren muhabbetin sembolü olarak görmekte dirler. Kadınlar itikat açısından saygı gösterilmeye layık görülürler. Ancak beşerî faaliyetler açısından kadınlar ikinci sınıf görülürken üstünlük erkeklerdir. Ailenin saadet kaynağı olarak kabul edilen kadın fedakâr olmasının yanı sıra güzel ahlaka da sahiptir. Ev dışında gösterişli görünmek istedikleri için makyaja uzun süre ayırırlar. Japon kızları Avrupalı kızlar gibi farklı alanlarda eğitim alabiliyorlar. Avrupalı kızlarla aynı özgürlüğe sahip olmasalar bile belirli yaşam ve eğitim standartlarına sahiptirler. Japon kadınları güzel sanatların resim, müzik ve şiir alanlarına özel ilgi göstermektedirler. Bu durum onları, tıpkı Fransız kadınları gibi, diğer millete mensup kadınlara kıyasla, dünyanın en nazik ve en kibar kadınları yapmaktadır (Kadri,1310(1895):57-58).

Servet-i Fünun dergisinin altıncı sayısında Batılı gazete ve mecmualarından derlenerek hazırlanan *Japonya Dilberleri* başlıklı bir makale bulunmaktadır. Bu makalede Geşşalar hakkında bilgiler yer almaktadır. Bu makaleye göre Japonya'da Geşşalar nüfuz ve itibar sahibidirler. Geşşaları bir takım hafif meşrep kadınlar ile kıyaslamak doğru değildir. Geşşalar Mısır ya da Suriye'deki rakkaselere veya şarkıcılara benzetiliyor. Geşşalar ne tiyatro aktrisleri gibidirler ne de bir operada seyircinin huzuruna çıkarak şarkı söyleyen sanatçılar gibidirler. Geşşaları meclislere çağırarak kolay olmayıp naz ve niyazla resmi şekilde davet edilirler. Vazifeleri gittikleri meclislerde davetlilere güzel vakit geçirtmek ve onları eğlendirmektir. Geşşalar öncelikli olarak davetlileri uygun şekilde selamlarlar. Daha sonra müzik aletleri ile fasıla başlarlar. Daha sonra davetliler arasına karışarak hünerlerini sergilerler. Ayrıca davetlilere latif hikayeler anlatıp nükteli sözler söylerler.

Davetlilerden kendilerine sorulan sorulara gayet nazik ve zekice cevaplar verirler (Japonya Dilberleri 1309(1895):182).

3.6. Japonya'da Eğitim

Meiji Reformları ile birlikte Japonya'da eğitimin tek bir merkezden yönetilmesini sağlamak amacıyla Japonya Eğitim Bakanlığı tesis edildi. Eğitim 1872'de çıkarılan yasa ile birlikte kuralları olan sistemli bir yapıya dönüştü. Amerikan eğitim sistemi model olarak benimsendi. Bu yasa ile eğitimde eşitlik ve halkın tamamının okuma-yazma öğrenmesi hedeflenmekteydi. Yasa aynı zamanda anne ve babaları teşvik ederek evlatlarının iyi bir eğitim alması için gayret göstermelerini öneriyordu (Esenbel,2012:165-166). Japonya'da 1880'de ilköğretim okul sayısı yirmi beş bini bulmuştur. 19.yüzyılın son çeyreğinde eğitimde cinsiyet ayrımı yapılmadı. Bunun sonucunda, yirmi yıl sonra, çocukların okullara kaydolma oranları yüzde doksan gibi çok yüksek seviyeye çıkmış oldu (Cihan, 2006: 18).

Sırat-ı Müstakim dergisinde Meiji döneminde eğitim konusunda atılan adımları anlatan *Japonya'da Mektepler* başlıklı bir makale yayımlandı. Bu makalede yazılanları şu şekilde özetleyebiliriz: Ülke yönetiminin İmparator Meiji'ye geçmesinin ardından yenileşme hareketleri başladı. Bu yenileşme hareketlerinin başarıya ulaşmasında eğitime verilen önemin yanı sıra okul sayısının artırılmasının büyük rolü bulunmaktadır. Japonya'da verilen eğitim ile Batı ülkelerinde verilen eğitim arasında büyük fark bulunmamaktadır. Japon devlet adamları geleceğin temini olan gençliğin iyi bir eğitime ihtiyacı olduğunu düşünerek eğitim ve öğretimi zorunlu hale getirdiler. 1890'lı yıllardan itibaren köylerde ve kasabalarda okul sayıları arttırıldı. Eğitim altı yaşından on dört yaşına kadar zorunlu hale getirildi. Japonya'da eğitim çağına gelmiş çocukların okula devamlarını sağlayabilmek için güçlü bir takip sistemi oluşturuldu. Bu sistemin en önemli parçası nahiye müdürleridir. Nahiye müdürleri öncelikli olarak okul çağına gelen bütün çocukların listesini çıkarırlar ve ardından velilere çocuklarını okula göndermeleri konusunda çağrıda bulunurlar. Nahiye müdürleri aynı zamanda öğretmenlerle de sürekli iletişim kurarlar. Öğretmenler okula gelmeyen çocukları tespit ederek nahiye müdürlerine bildirirler. Ayrıca on kişiden oluşan ilkokul özel meclis üyeleri, bazı özel dernekler ve okul müfettişleri de velilerin çocuklarını okula göndermeleri hususunda büyük gayret sarf ederler. Bütün bu çalışmalar sonucunda Japonya'da çocukların okula devam oranlarında büyük artış gözlemlendi. 1902 verilerine göre Japonya'da okul sayısı yeterli düzeyde olup okullarda yetmiş üç bin

civarında öğretmen görev yapıyordu (Edhem Nejad,1326(1910):107-108).

Musavver Muhit dergisinde *Hanımlar İçin: Japonya'da Maarif-i Nisvan* başlıklı bir makale yayımlanmıştır. Bu makalede Japonya'nın önemli kadınlarından bahsediliyor. Bu kadınlara Murasaki Shikubu ve Sei Shonagon gibi yazarlar, Hara Saihin, Kamei Shokin, Cho Koran ve Yema Saiko gibi şairler örnek olarak veriliyor. Ayrıca 1870'de Amerika'ya eğitim amaçlı gönderilen kızlarla ilgili bilgiler, Japonya'da eğitim gören kız öğrencilerin sayısı ve okul sayısı gibi istatistik bilgiler veriliyor. Japonya'da eğitim veren kız okulları ile Batı kız okulları kıyaslanıyor (A.Talat ,1325c(1909): 369-371).

Sırat-ı Müstakim dergisinin yüz on dördüncü sayısında *Japonlar Adam Yetiştirmek İçin Nasıl Çalışıyorlar* başlığı ile yayımlanan makale Abdürreşid İbrahim⁶ tarafından yazılmıştır. Makalesinde Rus-Japon savaşının kazanılmasında büyük rol sahibi olan Mareşal Oyama'nın emekli olmasına karşın vatanını seven insanlar yetiştirmek için gösterdiği çabayı şu şekilde anlatıyor:

Mareşal Oyama'nın kim olduğunu ve nasıl adam olduğunu Rus-Japon Muharebesinde bütün Cihan bilmiştir. Oyama şimdi bir mektep müdürüdür. Bu vazifeyi kendisinin iltizam etmesi ne gibi ne fikre mebni olabileceği cüzi mülahaza ile anlaşılabilir. Fakat ben daha ziyade izah etmek için biraz da tafsilat vermek isterim. Koca mareşal, çocuklara nezaret, doğrudan doğruya terbiyesi ihtiyar ederek bu suretle milletine, millet ve vatan evladı yetiştirmek istiyor. Haftanın altı gününü mektepte geçiriyor. Geceleri de yine mektepte yatıp kalkıyor. Umum zadedân evladıyla fakir evladını beraber terbiye ediyor. Elbiseleri, yedikleri içtikleri çocuklarla beraber. Yatakları aynı derecede müşarünileyh aynı, cenapları da aynı elbise de onlar ile beraber. Haftada bir kere evine izine gider, yine öğrencilerle aynı tramvayda ulaşımını sağlar. Haftada bir gün ailesi ile geçirir. Gece mareşali görmek ve mülahakat yapmak için iki defa mektebe gittim. Bir defasında tramvayda tesadüf ettim. Kendileri

⁶ Abdürreşid İbrahim (1857-1944): Meiji Japonya'sını Osmanlı sınırlarında, Orta Asya'da ve Orta Doğu'da tanıtmıştır (Dündar, 2019:27). 1908'de Kazan'dan yola çıkarak içerisinde Japonya'nın da bulunduğu birçok ülkeyi ziyaret ederek 1910 yılında İstanbul'da son bulan bir seyahat gerçekleştirdi. Japonya'da kaldığı süre zarfında pek çok saygın Japon ile görüşme fırsatını yakaladı (Barlak, 2020: s.673-675). Abdürreşid İbrahim'in kısa süre kaldığı Japonya'da Pan-Asyacı Japonlar ile yakın ilişkiler başlattığı bilinmektedir (Esenbel, 2018: s.31). Japonya'yı bizzat gözlemleyen Abdürreşid İbrahim'in en önemli eseri iki ciltten oluşan Âlem-i İslâm ve Japonya'da İntişâr-ı İslâmiyyet adlı eseridir. Bu eserin birinci cildinde Japonya ağırlıklı yazılar bulunmaktadır (Abdürreşid İbrahim: 2012).

iltifat buyurdular, bir defa mektebe gittiğimde çocuklarla beraber jimnastik yapıyordu. Bu adam koca bir asker kumandanı olduğu halde böyle bir mektep müdürlüğü ve vazifeyi ne için iltizam ettiğini kendisine sorduğumda biraz sükuta muakkip tebessüm ederek dedi ki “Tamahkarlıktır, fakat birkaç senede bin sekiz Oyama yetiştirmek istiyorum (Abdürreşid İbrahim, 1326(1910): 174)”.

3.7.Japon Modernleşmesi

İmparator Meiji'nin Japonya'yı refaha kavuşturup ve güçlendirmek amacıyla Batıyı model olarak benimseyerek yürütmüş olduğu harekete Meiji Restorasyonu veya Modernleşmesi denilmektedir (Büyükbaş, 2003, 65). 1910 tarihli Şehbal dergisinin otuz ikinci sayısında Japon modernleşmesi ile ilgili *Yeni Japonya'da Eski Adetler* başlıklı makalede bazı bilgiler verilmektedir. Makalede genel hatlarıyla Meiji dönemi öncesi ile Meiji döneminde geline nokta karşılaştırılıyor. Yazara göre Japonlar elli senedir deniz kuvvetleri, maliye, hükümet idaresi, eğitim, ticaret ve sanayi alanlarında Avrupalılaşmak için büyük gayret sarf ettiler. Ancak ne ahlaki değerlerinden ve ne de yaşam şekillerinden taviz vermediler. Evleri, mobilyaları, eşyaları, elbiseleri ve birçok şeyleri eskisi gibi kaldı. Japonya'nın kısa sürede ulaştığı seviye Avrupalıları şaşkınlığa uğrattı. Japonya artık Asyalı milletler tarafından örnek alınan bir ülke haline geldi. Ayrıca yazar yazısının bir bölümünde Osmanlının nasıl Avrupalılaşması gerektiğini, bir Japon hikayesinden alıntı yaparak, şu şekilde paylaşıyor:

Vaktiyle Japonya'da bir zevc ve zevce varmış. Zevc bir gün dağda dolaşırken bir memba rast gelmiş. Pek ziyade susamış olduğundan bu memba suyundan biraz içmiş, birde suyun içerisinde hayalini görünce şaşırılmış kalmış. O ihtiyar adam gayet genç bir delikanlı olmamış mı.... Zevc hemen sevinerek koşa oynaya eve gelmiş. İhtiyar zevcesi delikanlıyı tanımamış. Zevc kadına işi anlatıp kendisini tanıtuncaya kadar çok uğraşmış. Nihayet kadında gidip memba suyundan içmeye karar vermiş. Zevc membaun bulunduğu yeri kadına tarif etmiş. Kadın yola çıkmış. Aradan beş altı saat geçmiş gelen giden yok. Zevc merak ederek membaa kadar gitmiş. Kimseler yok. Aramış taramış artık zevcesinin kaybolduğuna hüküm ederek geri döneceği zaman çaluların arasında hafif bir inilti işitmiş. Birde bakmış ki küçük bir küçük çocuk. Adeta bir yaşlarında kadar bir bebek ağlayıp duruyor. Adamcağız evvela bir şey anlayamamış sonra hakikate mütalaa olmuş. Bu çocuğun kendisinin yetmiş yaşındaki zevcesinden başka bir şey olmadığını ve kadının abu hayat ile daha fazla gençleşeyim, daha fazla gençleşeyim diye sudan içmekte devam ede ede nihayet küçülerek bu hale geldiğini

istidrak ederek evvelce kendisine kocalık ettiği kadına şimdi babalık etmek üzere çocuğu kucağına alarak ağlaya ağlaya membadan uzaklaştı.

Yazar hikâyeden şu çıkarımı yapıyor: Japonlar Avrupa medeniyetinde abu hayatı buldular ve bunu gereği kadar kullandılar. Yani kanaatkâr davranarak geri kalmışlıktan kurtularak güçlü ve kuvvetli bir duruma geldiler. Osmanlıların da adetlerini, ahlaki değerlerini ve geçmişlerini unutmamak şartıyla Avrupa medeniyetinden, aşırıya kaçmadan, istifade etmeleri gerekmektedir. Bu şarta uyulmaması durumunda, hikâyede anlatılan Japon hanım gibi fayda yerine zarar görülmesi kaçınılmaz bir durum olur (F.S., 1326(1910): 159).

3.8. Japon Dili ve Alfabeti

Japonya'nın coğrafi konumu ve iki yüzyıldan fazla kendisini dünyadan soyutlaması gibi nedenlerden Japonca pek bilinmiyordu. Japonca uzun bir süre Çincenin bir kolu ya da İtalyanca ile İspanyolca arasında bir dil olarak kabul ediliyordu. Japon dili ile ilgili Ma'lumat dergisinde *Japon Lisanı* başlığında bir makale yayımlandı. Makaleye göre, Japoncada kullanılan karakterlerin Çinceden alınmış olması Japonların Çince yazıyı anlayabilmelerine olanak sağlamaktadır. Japoncanın oluşumu büyük bir tadilata uğradığından, yumuşamaya uğrayarak telaffuzu çok ahenkli ve güzel olmuştur. Sessiz harflerle ile sesli harflerin birleşmesi dilin telaffuzunu kolaylaştırırsa bile Japonya'da uzun süre yaşayan bir yabancı açısından bazı harfleri doğru telaffuz etmek kolay değildir. Japoncada zamir olmayıp kelimelerin çekimi bir bitirme edatı konularak yapılır. Filleri ise değişmez. Kelimenin tekil ya da çoğul olması, dişil ya da eril olması tonlamadan anlaşılır. Japon yazarlar geçmiş zamanlarda Çinceden birçok kelime alarak lisanlarını zenginleştirdiler. Japon alfabesi kırk sekiz harften meydana gelmektedir. Harfleri uzatmak, yumuşatmak ya da sertleştirmek için bazı hareketler kullanılmaktadır. Japoncada Katakana, Hiragana, Manyo-Kana ve Yamato Kana olarak adlandırılan alfabeler kullanılır. Katakana alfabesi erkekler, Hiragana alfabesi bayanlar tarafından kullanılmaktadır. Ayrıca Japon Budistlerin kullanmış oldukları elli harflik başka bir alfabe de bulunmaktadır. Japonca, kâğıdın sağından başlanarak yukarıdan aşağıya doğru yazılmaktadır (Mazhar,1310(1894): s.366).

İctihad dergisinin onuncu sayısında Abdullah Cevdet, Japonya'da Latin harflerinin kullanımını özendirmeyi amaç edinen bir dergiden bahsetmektedir. Yazara göre Çinliler artık, kelimeleri şekille ifade etme yöntemine dayalı olan eski harflerin yerine Latin harflerine geçmeyi planlamaktadırlar. Buna karşın Japonya'da eski harflerin kullanımına

devam edilmesi ilerici Japonlar açısından utanç verici bir durum olarak algılanıyor (Abdullah Cevdet,1906: 160).

28 Ekim 1909 tarihli Şehbal dergisinde *Tefekkür ve Tettebbu: Japon Lisani ve Yazısı Hakkında* başlıklı makalede Japoncanın bazı özelliklerinden bahsediliyor. Makalede Japonca ve Çince arasında kıyaslama yapılıyor. Makalede öne sürülen iddiaya göre, Osmanlıcaya bazı kelimeler Batı dillerinden ve özellikle de Fransızcadan nasıl girmişse Japoncaya da buna benzer şekilde Çince'den kelime transferi yapılmıştır. Japon yazı sisteminin zor olması sebebiyle Japon harflerinin sadeleştirilmesi ve Latin harflerine geçilebilmesi için *Romajikai* (Latin Harfleri Birliği) isminde bir cemiyet Japonya'da yirmi seneden beri faaliyet göstermektedir (E.H. ,1325(1909):268- 269).

3.9. Japonya'da Mimari

Mecmua-i Ebüzzıyya dergisinde Mehmed Galip tarafından tercüme edilen *Japonya'da Fenni Mimari* adında bir makale yayımlandı. Bu makalede özetle şunlar yazmaktadır: Japonya'da depremlerin çokluğu sebebiyle bina yapımında ahşabın kullanılmasını zorunludur. Binaların kolonlarında özellikle Hinoki ağacının kerestesi kullanılmaktadır. Japonya'da binalar kendi iklim şartlarına uygun biçimde tasarlanmaktadır. Binalarda asla temel bulunmaz. Genellikle tek katlı olan bu ahşap binalarda büyük bir teras mevcut olup güneşin ve yağmurun tesirinden korunmak için uzun saçaklar kullanılır. Japon mimarisinin sadeliği ve güzelliği karşısında şaşırılmamak elde değildir. Japon mimarisi mantığa önem veren ve kendine özgün serbestliğe sahip bir mimari türüdür. Bina planlarında simetriye uyulma zorunluluğu olmadığı gibi ihtiyaç olmayan pencere, merdiven ya da oda yapmaktan kaçınılır. Depremlerin sıklığı bazı malzemelerin binalarda kullanımını zorunlu hale getirmiştir. Binalardaki duvarların yapımında genellikle saman karışımı balçık kullanılır. Ayrıca kırılması kolay cam yerine şeffaf ve dayanıklı kağıtlar tercih edilmektedir. Evlerdeki kapılarda, dolaplarda ve kilerlerde boya tercih edilmez. Japon evlerinde çok fazla eşya bulunmaz. Çatılarda kurutulmuş tahtadan imal edilmiş kiremitler kullanılır. Binalarda bulunan geniş, yayvan saçaklar ve bina ile bahçe arasında bırakılan alanlar tamamen Japon mimarisine özgüdür (1329(1911): 644).

2 Kasım 1894 tarihinde Maarif dergisinde Fransızcadan alınmış olan *Japonya:Japonya Memalikine Dair Bazı Malumat-ı Müfide* adlı makalede tek katlı olarak ahşaptan inşa edilen Japon evlerinin insan sağlığına oldukça uygun olduğu vurgulanıyor. Japon evlerinin rutubet almaması, havadar oluşu ve temiz suya rahat ulaşılabilen yerlerde inşa

edilmesi Japonların uzun yaşamalarını sağlayan en büyük etmenlerden biri olarak görülüyor (1310(1894):11)

3.10. Japonlar ve Din

İctihad dergisinin 50. sayısında *Tarihin İbret-engiz Sahifelerinden Japonya İmparatoru Merhum (Mikado Mutsuhito) Hazretleri* başlığı ile yayımlan makalede Şintoizm ile ilgili bazı bilgilere yer verilmektedir. Japonların milli dini Hindistan'dan gelen Budizm, Çin'den gelen Konfüçyanizm ve kısmen atalarının inançlarının birleşmesinden oluşan Şintoizm dinidir. Şintoizm'in yazılı hale getirilmiş ne bir kitabı ne bir özü, ne de bir doğması vardır. Bu dinin açık ve net bir ahlak yolu olmasa bile vicdan her şeyin üstünde tutulmuştur. Bu din insanlığa büyük değer verir. İnsanoğlunun yüksek ahlaktan oluştuğu düşüncesini savunur (1328(1913). 1147).

Ahmet Münir tarafından yazılan ve *Sebilü'r-Reşad dergisinde* yayımlanan *Japonya'da Din Meselesi* başlıklı makalesine geçmeden on dokuzuncu yüzyılda Japonlar ve Hıristiyanlar arasındaki tarihi ilişkiye kısaca göz atalım. Tokugawa Şogunluğu'nun 1854 tarihinde Amerika hükümetinin baskısıyla imzalamak zorunda kaldığı Kanagawa Antlaşması ile Japonya'da izolasyon dönemini sona erdi (Sant vd., 2007:16-17). Bu anlaşmadan dört yıl sonra Amerika ile Ansei olarak bilinen anlaşma yapıldı. Amerika'nın ardından İngiltere, Fransa, Hollanda ve Rusya ile benzer antlaşmalar yapıldı (Dickson,1898:314). Bu anlaşmanın sekizinci maddesi ile Batılılar Japonya'da dini alanda serbestlik kazandılar (Gubbins,1911:275).

Ahmet Münir, makalesinde bir Rus gazetecinin bir Japon siyasetçiyle yapmış olduğu röportajdan alıntılar yapıyor. Bu röportajda Rus gazeteci son zamanlarda Japon hükümetinin Hıristiyanlığı resmi bir din olarak kabul edeceği ve okullarda bu dinin öğretilmesi için özel ödenek ayırdığına dair söylentilerin olduğundan bahsediyor. Bu söylentilerin doğru olup olmadığını Japon siyasetçiye soruyor. Japon siyasetçi bu soruya karşılık şu cevabı veriyor:

“Bu mesele gayet eski ve uzun bir meseledir. Biz eminiz ki her millet kendini güçlü bir şekilde muhafaza edebilmek için, hakkıyla uyabileceği, bir dine muhtaçtır. Bugün memleketimizde Budizm ve Şintoizm dinleri mevcuttur. Budizm, Hindistan'da ortaya çıktı ve bize Çin ve Kore üzerinden bundan bin üç yüz sene önce ulaştı. Şintoizm ise bizim asıl dinimizdir. Bu dinler zamanla itibardan düşmekte olup halkın maneviyatı zafiyete uğramaktadır. Böyle bir duruma rıza göstermemiz mümkün değildir. Çünkü bunun en iyi örneği Fransa'dır. Biz kendi

dinimizi ruhen daima kuvvetli tutmayı arzu ederiz (Ahmed Münir, 1328b(1912):108-109) ”.

3.11. Japonlar ve Ticaret

Maarif dergisinin otuz sekizinci sayısında Japonya'nın 1891, 1892 ve 1893 yıllarında yabancı ülkelerle yürütmüş olduğu ticari faaliyetlerden bahsediliyor. Makaleye göre Japonya'nın 1891 senesinde ticaret hacmi yüz kırk iki milyon Yen, 1893 senesinde yüz altmış milyon Yen ve 1893 yılında ise yüz yetmiş yedi milyon Yen seviyesindeydi. 1893 yılında Yokohama, Osaka ve Koya gibi limanlardan Amerika, İngiltere, Çin, Hong Kong, Fransa, Almanya, Kore ve Rusya gibi ülkelerle ihracat ve ithalat faaliyetleri yürütülmekteydi (*Japonya'nın Memalik-i Ecnebiye ile Olan Münasebet-i Ticariyesi*, 1310(1894):304).

Sırat-ı Müstakim dergisinde *Japonya Ticaret-i Bahriyesi* başlıklı bir makale yayımlandı. Bu makalede özetle şunlar yazmaktadır: Japonya'nın gelişme gösterdiği konulardan birisi de deniz ticaretidir. 1890 yılına ait verilere göre Japonya'da beş yüz tonluk yüz yirmi beş adet ticari gemi faaliyet göstermekteydi. 1910 senesinde gemi sayısı bin yüz altmış dokuza çıkarken her bir gemi için taşıma kapasitesi ortalama iki bin üç yüz otuz beş tona çıkmıştır. Bu bilgiler Japonya'nın yirmi yıl gibi kısa sürede deniz taşımacılığında ulaştığı seviyeyi açıkça göstermektedir. Japonya'da deniz ticareti denildiği zaman Doğu Buharlı Gemi Şirketi, Japon Deniz Ticareti Şirketi ve Japonya Gönüllü Filosu ismindeki üç şirket akla gelir. Bu şirketlerin haricinde, çok fazla gemisi bulunmayan, kırk şirket daha deniz taşımacılığı yapmaktadırlar. Ayrıca Japonya'da irili ufaklı on bir tersane mevcuttur (Ahmed Münir, 1328c(1912): 426).

Mehmet Cavit'e göre, Japonlar Avrupalıların yüzlerce yıl uğraşarak ulaşabildikleri seviyeye sadece yarım yüzyılda ulaşmayı başarmışlardır. Japonya'nın kendine has ürünleri Avrupa piyasasında önemli yer işgal etmektedir. İpekçilik Japonya'da milli bir sanat olarak görülmektedir. Japonlar kendilerine özgü sanatlarda gelişme kaydettikleri gibi Avrupalıların sanatlarını da inanılmaz şekilde öğrenmişlerdir. İngiltere ve Almanya fabrikalarında üretilen yün ve pamuk gibi ürünlerle rahatlıkla rekabet etmektedir. Japonya'da saat, cam ve kimyasal maddeler üretildiği gibi demir, yol malzemesi ve gemi inşası için Avrupa seviyesine çıkmış mükemmel atölyeleri ve rasathaneleri vardır. Avrupa piyasalarında görülen pek çok Japon ürününün İngiliz ya da Alman mallarından ayırt edilmesi çok zordur. Çocuk arabaları, seyahat çantaları ve çay tepsileri gibi ürünler, İngiliz malları gibi, Avrupa'da tercih ediliyor. Ayrıca Japon limanlarına 1888'de 489.997 tonluk üç gemi

uğramışken 1898'de 1.457.112 ton hacminde 1001gemi uğradığı gözden kaçırılmamalıdır (Mehmet Cavit,1317(1901):34-35).

Meiji döneminde sergiler vasıtasıyla halkına ve dünyaya ulaşmış olduğu seviyeyi sergilemek istemişlerdir. *Servet-i Fünun* dergisinin altı yüz elli ikinci sayısında Osaka'da düzenlenen sergi ile ilgili verilen bilgileri şu şekilde özetleyebiliriz: Osaka Sergisi Japonya'da düzenlenen beşinci sergi olma özelliği taşımaktadır. Önceki sergilerin biri Kyoto'da, diğer üçü Tokyo'da düzenlendi. Japonya'nın Manchester'ı olarak kabul edilen Osaka Japon İmparatorluğunun en önemli ticari merkezlerinde biridir. Osaka gerek demiryollarıyla gerekse de deniz postalarıyla imparatorluğun diğer şehirleri ile ulaşım ağlarına sahiptir. Osaka sergisinde sanayi, ticaret denizcilik, eğitim ve öğretim stantlarına büyük ilgi gösterildi (Musahabe-i İktisadiye Japonya'da Osaka Sanayi Sergisi,1319(1903): 22)

3.12. İtfaiyeciler ve Görev Aşkı

Japonya dünyanın en çok deprem olan ülkelerinden biridir. Bu nedenle depremlerde can kaybı yaşanmaması için evlerin hemen hepsi ahşaptan yapılıyordu. Ancak ahşap kolay yanabilen bir malzeme olduğu için bir evde çıkan küçük yangın birçok evin yanmasına hatta bütün mahallenin yanarak yok olmasına sebep olabiliyordu. Bundan dolayı yangınlara hızlı bir şekilde müdahale edilmesi gerekiyordu.

Maarif dergisinin kırk yedinci sayısında yayımlanan makalede o zamanki itfaiyeciler hakkında bazı bilgiler bulunmaktadır. Bu bilgilere göre Japonya'ya seyahat eden yabancıların en çok şaşırtdıkları şeylerden biri yangınların sıklığıdır. Örneğin Tokyo'da kışın bir gecede en az kırk-elli yangın meydana gelir. Japonya'da dülgerler ve zincir işi ile uğraşan meslek erbapları aynı zamanda itfaiyecilik işini gönüllü olarak yürütürler. Her mahallenin kendine ait bir itfaiyeci alayı olup bu alayların başında alaydan sorumlu bir yüzbaşı bulunur. Yangın fark edildiği anda yüksek bir kulede bulunan çan, yangın sönünceye kadar, kesintisiz olarak çalınır. Çanı duyan itfaiyeci evinden ayrılırken kendisine hanımı tarafından su içirmek, kasatura vermek ve koruyucu muska takmak gibi bazı dini ritüeller uygulanırdı. Öncelikli olarak alaydan sorumlu yüzbaşı beraberinde taşıdığı bayrağı yangına yakın bir alana giderek sallamaya başlar ve yüksek sesle bağırır. Evlerinden çıkan itfaiyeciler alay bayrağının bulunduğu noktaya koşarak yüzbaşının gözetiminde toplanırlar ve vakit kaybetmeden yangına müdahale ederler. Ancak bir alayın sorumluluğundaki bölgede çıkan yangına başka bölgeden sorumlu itfaiyecilerin müdahale ederek söndürmesi o bölgeden sorumlu itfaiyeciler açısından utanç verici bir durum olarak kabul edilir. Hatta

bazen bu durumdaki tulumbacı alayları arasında kavgalar çıkabilmekteydi. Bu kavgalar bazen o kadar şiddetli olur ki polisler itfaiyecilere müdahale etmek zorunda kalırlar. Yangın sırasında bölge güvenliği kılıç taşıyan hizmetliler tarafından sağlanır. Yangından kurtarılanlara yemek ve su dağıtmakla görevli hizmetliler de bulunur. Yangın nedeniyle evsiz kalanlar için hızlı bir şekilde geçici barınaklar yapılır (Mehmed Süleyman,1308(1892): 329-330).

3.13. Japon Meclisi ve Sadelik

Hasan Fehmi⁷ *Tokyo: Japonya Meclis-i Mebusanın'nda* başlıklı yazısında Japonya meclisine yaptığı ziyareti ve orada yaşamış olduğu tecrübeleri okuyucusuyla paylaşıyor. Anı türünde kaleme alınan bu yazı Sırât-ı Müstakim dergisinin yüz kırk üçüncü sayısında yayımlandı. Bu yazının içeriğine kısaca göz atalım: Hasan Fehmi meclise gitmeden önce kalkınmasını tamamlamış ve güçlü orduya sahip olan Japonya'nın ihtişamlı ve çok gösterişli bir meclise sahip olacağını düşünüyor. Ancak meclise yaklaştığında karşısında sade ve küçük bir yapı görünce oldukça şaşırıyor. İçeri girdiğinde ise amfi şeklindeki meclis salonunda üçer kişilik sıralarda geleneksel kıyafetleri ile oturan milletvekillerini görüyor. Bunların birbirlerini sessizce ve saygı ile dinlediklerini gözlemliyor. Mecliste muhalif olan vekillerin bile taşkınlık yapmadan şahsi çekişmelerden kaçınarak, fen ve ilim sınırlarını aşmayacak şekilde tartışmalara dahil olduklarına şahitlik ediyor (Hasan Fehmi, 1327 (1911): 206).

Hasan Fehmi meclis ziyareti sırasında Sasaki isimli bir milletvekiline, dünyanın takdirini kazanmış bir milletin neden ihtişamlı bir meclisi yok, diye soruyor. Bu milletvekili soruya şu şekilde cevap veriyor: *“Bugün milletimiz matlûb olan derece-i refâh ve saâdete nâil olmamıştır. Madem ki biz milleti temsil ediyoruz, onun derece-i refâhiyeti ile mütenâsib bir binada bulunmalıyız. Bizce zevâhirin ehemmiyeti yoktur. Dairenin mükellef ve müzeyyen olması ile adi bir kulübeden ibaret olması arasında bir fark yoktur. Asıl mesele tevdî' olunan vekâleti îfâ etmek ve hukuk-ı milleti sıyânet etmektir. Birkaç sene mukaddem hükümetimiz bu babta milyonlar tahsîs eylemiş idi. Fakat bu meblağın milletin terakkisini ve vatanın müdafaâsını temîn edecek umûr-i mühimme için sarf edilmesi mebûsân-ı ittifâk-ı ârâ ile kabul ve şimdilik hükümetin bu teklifi*

⁷ Hasan Fehmi (1866-1920) Osmanlı devleti tarafından Japonya'ya gönderildi ve Tokyo Üniversitesinde dört yıl eğitim gördü. Osmanlı-Japon ilişkileri açısından önemli kaynak olan iki lahiya yazdı (Korkmaz, 2016: 197). Bu lahiyaların dışında Tearûf-ü Müslimin ve Sırât-ı Müstakim gibi dergilerde mektup türünde yazıları yayımlandı.

reddedilmiştir. Evet biz mükellef ve müzeyyen saraylarda oturabiliriz lakin milletimizin bir kısmı pek büyük bir müzâyakada iken bu bizim için bir vicdan azabı olur. Millet mebûsân binası yapacaktır fakat bu kendisinin refâh ve saâdet-i matlûbeyi bulmasına mütevakkıftır (Hasan Fehmi, 1327 (1911): 206)”.

3.14. Japonya ve Tarım

Mehmet Cavit Servet-i Funun dergisinin beş yüz kırk dokuzuncu sayısında yayımlanan *Musahabe-i İktisadiye (Japonya'ya Dair)* başlıklı yazısında 1869 yılında çıkarılan bir kanunun çiftçilere verdiği zararı gidermek adına yapılan düzenleme ile ilgili bazı bilgiler veriyor. Bu makaleye göre, 1869 kanununu neticesinde köylüler arazilerini rehin vermeye ya da satmaya mecbur kaldılar. Satılan araziler zenginlerin eline geçti. Ancak bu zengin kişiler Avrupalılara heves ettikleri için satın almış oldukları arazilere hiçbir zaman ilgi göstermediler. Yani bu arazilerin zengin kişilerin elinde toplanması Japonya'ya hiçbir fayda sağlamadı. Köylünün durumunun çok daha kötüleşmesi üzerine Japonya'da ziraat eğitimine büyük önem verilmeye başlandı. Japon Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde otuz altı uygulamalı okul hizmete sokuldu. İlkokuldan mezun olan öğrencileri ziraata alıştırmak amacıyla faaliyet gösteren otuz dokuz okul devlet tarafından desteklenmektedir. Ayrıca köylerde ilgili öğretmenler tarafından tarım hakkında konferanslar verilmektedir (Mehmet Cavit, 1317(1901):36).

Servet-i Fünûn dergisinin beş yüz kırk dokuzuncu sayısında *Japonya'nın Terakkiyat-ı İktisadiyesi-Japonya'da Ziraat* başlığıyla yayımlanan yazıda, yeterli tarım arazisine sahip olmayan Japonların tarım arazisi açmak için yaptığı çalışmalar anlatılıyor. Bu yazıya göre, Japonya'da halkın çoğunluğu köylerde yaşar ve tarımla uğraşırlar. Ancak ülkede ziraata elverişli arazi azdır. Dağlık olmayan düz alanların genişliği Japonya yüzölçümünün yüzde on beşine dahi denk gelmez. Bu durumun farkında olan Japonlar 1878'de sel yataklarının düzenledi ve bazı arazileri heyelana maruz kalmaktan kurtarıp, tarıma elverişli hale getirdiler. Ayrıca kuvvetli makinelerin yardımıyla bazı bataklıklar kurutularak tarım arazisine dönüştürüldüler. Japonya'da ortalama olarak bir kilometrekareye yüz on beş kişi düşmektedir. Hatta bazı zengin bölgelerde bu sayı üç yüze kadar çıkmaktadır. Bu durum Japonya'da tarım için daha çok araziye ihtiyaç duyulduğunu açık bir şekilde ortaya koymaktadır (1321(1905):179).

3.15. Japonya’da Hamamlar

Servet-i Fünun dergisinin dokuz yüzüncü sayısında Japonların banyo alışkanlıkları ile ilgili çeşitli bilgiler veriliyor. Bu bilgilere göre Japonlar sıcak su ile yıkanmaktan hoşlandıkları için banyoda kullandıkları suyun derecesi kırk ile kırk iki derece arasındadır. Japon banyoları geniş ve ahşap tekne tarzında bir kurnadan ibarettir. Odun ile ısıtılan bir kazandan, bakır borular vasıtasıyla, tekneye sıcak su temin edilir. Büyük şehirlerde hemen her evde mutlaka bir hamam vardır. Kasabalarda umumi bir iki hamam bulunup her gün kasaba ve köy halkı buralarda yıkanır. Ayrıca büyük beldelerde halka mahsus birçok hamam bulunmaktadır. Tokyo şehrinde kadınlara ve erkeklere mahsus bin yüz kadar hamam mevcut olup burayı kullanan kişi sayısı dört yüz bin kadardır. Japonlar günlük işlerini tamamladıktan sonra akşamları yıkanır. İş gücü olmayanların günde üç dört kez yıkandığı da görülür. Hamamda bir ağızdan şarkı söyleme geleneği vardır (Japonya’da Hamamlar, 1324(1908):255).

4. SONUÇ

Japonya’da izolasyon döneminin sona ermesiyle birlikte Japonya ile ilgili bilgiler Avrupa’ya ve Amerika’ya taşınmaya başladı. Bu sayede Batı kaynaklı Japonya haberleri Osmanlı gazete ve dergilerinde de görülür oldu. Maarif dergisinde 1854’te Japon kız çocuklarının eğitimi konu alan bir makale yayımlandı. Sonrasında 1866 ve 1867 senelerinde Mecmua-i Fünun dergisinde Mehmet Şevki’nin Japonya ile ilgili iki makalesi yayımlandı. Bu makalelerde Tokugawa dönemine ait idari ve askeri yapının yanı sıra dönemin tarımı ile ilgili genel bilgiler bulunmaktadır. Bu bilgiler incelendiğinde Japonya çift başlı yönetime sahip, imparatoru halk ve devlet idaresinden soyutlanmış, bilim ve fende geri kalmış, askerî açıdan bazı yetersizlikleri bulunan ve yeterli tarım arazisi olmayan bir ülke olarak algılanmaktadır.

Meiji dönemi (1868-1912) hem Japonya hem de dünya tarihi açısından oldukça önemlidir. İmparator Meiji, 1868’de şogun idaresine son vererek Japonya’yı çift başlılıktan kurtardı. Bu dönemde yapılan yenilikler sayesinde Japonya kısa sürede Batılı ülkelerle pek çok alanda rekabet edebilecek seviyeye ulaştı. Ayrıca Rus-Japon savaşından galip çıkan Japon ordusu sıradan bir güç olmadığını tüm dünyaya ispat etti. Yaşanan bu gelişmeler Batılıların Japonya’yı daha yakından takibe almasını zorunlu kıldı. Batılı ülkelerin basın kuruluşları Japonya ile ilgili pek çok haber ve makaleyi yayımlamaya başladılar. Buna paralel olarak, Batı basınına takip eden Osmanlı aydınları aracılığıyla, Osmanlı dergilerinde Japonya ile ilgili, Batı kaynaklı, yazılara daha sık rastlanır

oldu. Osmanlı dergilerinde 19. yüzyıl sonlarına doğru Japonya hakkında yazılan makalelerde bir hareketlenme görülmektedir. Bunu Ertuğrul Faciası (18 Eylül 1890) sonrası iki ülke arasında başlayan kısmi yakınlaşmaya bağlayabiliriz. Ancak esas artışın Rus-Japon savaşı (1904-1905) sonrasında itibaren olduğunu, bu dönemde yazılan makale sayısına bakarak, rahatlıkla anlayabiliriz.

İncelenen dergilerinin çoğunluğunda yer alan Japonya ile ilgili bilgiler, Osmanlı aydın ve yazarları vasıtasıyla, Batılı ikincil kaynaklardan tercüme edilerek elde edilmiştir. Özellikle Japonca terim ya da isimlerin Batı dillerinden Osmanlıcaya uyarlanması sırasında bazı telaffuz hatalarına rastlanabiliyor. Ayrıca bu yabancı kaynaklarda zaman zaman Japonya hakkında doğru olmayan, hayali veya eksik bilgilerin de bulunma ihtimali göz ardı edilmemelidir. Osmanlı aydın ve yazarlarının çoğunluğu Japonya’da gözlem ya da araştırma yapabilme olanağına sahip değildiler. Yani alıntı yapmış oldukları Batılı ikincil kaynakların doğruluğunu teyit etme şansları bulunmuyordu. Ancak Abdürreşid İbrahim, Ahmed Münir ve Hasan Fehmi Japonya’da olaylara birinci elden şahitlik ederek okuyucuya bizzat kendi gözlemlerini, araştırmalarını ve yorumlarını aktarmışlardır.

İncelenen makalelerde genel olarak Japonların kültürlerine ve geleneklerine bağlılıkları, ticarete yakalamış oldukları başarı, görev aşkları, çalışkanlıkları, vatan sevgileri, askeri ruha verdikleri değer, cephede düşmana gösterdikleri saygı, yetersiz araziye rağmen tarıma verdikleri önem, gösteriştenden uzak durmaları, dinlerine bağlılıkları, çocuk yetiştirmedeki maharetleri, Japon kadınlarının zarif ve bilgili olmaları, Japon mimarisindeki incelik ve sadelik, temizliğe verilen önem, Japon dilinin zenginliği gibi konular ön plana çıkarılmaktadır. Ayrıca makalelerde İmparator Meiji ve Mareşal Oyama gibi önemli şahsiyetlerden övgü ile bahsedilmektedir. Bazı makalelerde Japonlar modernleşmek için her türlü gayreti gösteren ve bunu yaparken kendi özüne sadık kalan, çalışkan bir millet olarak tanımlanmaktadır. Son olarak belirtmeliyiz ki, birbirlerine taban tabana zıt olan yenilikçi veya gelenekçi düşüncüyü savunan dergiler Japonya konusuna benzer şekilde sempati ile bakmışlardır.

KAYNAKÇA

A.Talat (1325a). Japonya’da Askerlik I. *Musavver Muhit*, II (31), 273-275.

A.Talat (1325b). Japonya’da Askerlik II. *Musavver Muhit*, II (32), 305-307.

- A.Talat (1325c) Hanımlar İçin: Japonya'da Maarif-i Nisvan II. *Musavver Muhit*, II(34). 369-371
- Abdullah Cevdet. (1905a). Rusya ve Japonya'ya Dair İctihad, I (2). 10-13.
- Abdullah Cevdet. (1905b). Rusya ve Japonya Muharebesi: Birkaç Söz. *İctihad*, I (2).103-105
- Abdullah Cevdet. (1906). Japonlar Elifbalarını Değiştiriyor. *İctihad*, 1(10).160.
- Abdürreşid İbrahim. (1326). Japonlar Adam Yetiştirmek İçin Nasıl Çalışıyorlar. *Sırat-ı Müstakim [Sebilü'r-Reşad]*, V (114). 174.
- Abdürreşid İbrahim. (2012). Âlem-i islâm ve Japonya'da İslâmiyet'in yayılması. Ertuğrul Özalp(Sad.) C.1. İstanbul: İşaret Yayınları.
- Abe, T. (2004). Japonya ve Türkiye: Dün, Bugün, Yarın, Ankara: Japonya Büyükelçiliği.
- Ahmed Münir. (1328a). Japonya Mikadosu Mutsuhito, *Sebilü'r-Reşad [Sırat-ı Müstakim]*. II-IX (31-213), 96-98.
- Ahmed Münir (1328b). Japonya'da Din Meselesi, *Sebilü'r-Reşad [Sırat-ı Müstakim]*.I-VIII(6-188).108-109.
- Ahmed Münir. (1328c). Japonya Ticaret-i Bahriyyesi, *Sebilü'r-Reşad [Sırat-ıMüstakim]*, I-VIII(22-204), 426-427.
- Apatay, Ç.(1998). Türk Japon İlişkileri ve Ertuğrul Fırkateyni'nin Öyküsü. İstanbul: Milliyet Yayınları.
- Armaoğlu, F. (2020). 19.Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914). İstanbul: Kronik Kitap.
- Avcı, Y. (2013). *Osmanlı Modernleşmesi ve Japon İmgesi (1839–1908)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Barlak, H. (2020). *Japonya'da İslâm Davetçisi Bir Türk: Abdürreşid İbrahim "Dinî Fikirleri ve Stratejisi"* Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 22(3), 671-692.
- Büyükbaş, H. (2003). Japon Modernleşmesi Üzerine (1868-1912). *Bilimname*, 3, 65-86.
- Cihan, A. (2006). *Japonya'da Eğitim Kültür ve Modernleşme*. İstanbul: Özgü Yayınları.

- Cihan, A., Hülagü, M. (2011). Bir Dostluk Öyküsü: Belgelerle Türk-Japon İlişkileri, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yayınları.
- Çelikler, Y. (2020). *Dostluk ve İşbirliği Bağlamında Türk-Japon İlişkileri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Uludağ Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü. Bursa.
- Dickson, W. (1898). *Japan*. New York: P.F.Collier.
- Duman, H. (2000). *Başlangıcından Harf Devrimine Kadar Osmanlı-Türk Süreli Yayınlar ve Gazeteler Toplu Kataloğu 1828-1928, C. I*. Ankara: Enformasyon ve Dokümantasyon Hizmetleri Vakfı.
- Durdu, M. B. (2003). *Osmanlı Devleti'nde Jön Türk Hareketinin Başlaması ve Etkileri*. OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, 14 (14), 291-318. DOI: 10.1501/OTAM_0000000502
- Dündar, A.M. (2012). Japan in the Turkish Press: An Essay on Books Written about Japan in Ottoman Script during the 19th and 20th Centuries. *Asian Research Trends New Series*, 7. 55- 73.
- Dündar, A.M. (2019). *Meiji Modernleşmesinin Osmanlı Dönemi Türk Aydınları Üzerindeki Etkisi Üzerine*, Meiji Japonya'sına 150. Yılından Bakışlar: Seçilmiş Makaleler. Ankara: APAM.17-36.
- E.H. (1325). Tefekkür ve Tettebbu: Japon Lisanı ve Yazısı Hakkında. *Şehbal*, 1(14), 268-269.
- Edhem Nejad. (1326). Japonya'da Mektepler. *Sırat-ı Müstakim*, 6 (137). 107-109.
- Erkin, H.C. (2004). Geçmişten Günümüze Japonya'dan Türkiye'ye Bakış, Ankara: Vadi Yayınları.
- Esenbel, S. (2012). *Japon Modernleşmesi ve Osmanlı: Japonya'nın Türk Dünyası ve İslam Politikaları*. İstanbul: İletişim Yayıncılık A.Ş.
- Esenbel, S. (2018). Meiji Restorasyonu'nun Çok Boyutluğu: Gelenek, Batılılaşma, Modernleşme ve Türk-İslam Tahayyülündeki Meiji Japonya'sı Özlemi, *Toplumsal Tarih*, Özel Sayı, Meiji Restorasyonu'nun 150 Yılı, Kasım, 299: 30-36.
- F.S. (1326). Paris Mektupları yeni Japonya'da Eski Adetler. *Şehbal*, 2 (32). 159.
- Faik Sabri. (1324). Büyük Başlar: Japonya İmparatoru Le Mikado. *Musavver Muhit*, 1 (14): 217.

- Fatma Ünsiye (1327) Japon Çocukları. *İctihad*, 3(30). 824-830.
- Gubbins, J. H. (1911). *The progress of Japan:1853-1871*. Oxford: Clarendon Press.
- Hasan Fehmi. (1327). Japonya Meclis-i Mebusanı'nda. *Sırât-ı Müstakîm*, 6 (143). 206
- Kadri. (1310). Japonya'da Kadınlar. *Maarif*, 7(164), 57-60.
- Kâşgârlı Mahmûd. (2001). *Divânü Lugâti't -Türk* . Seçkin Erdi ve Serap Tuba Yurteser (Çev.) İstanbul: Kabalıcı.
- Komatsu, K. (1992). Ertuğrul Faciası: Bir Dostluğun Doğuşu, Ankara:Turhan Kitabevi.
- Korkmaz, M. (2016). “Hasan Fehmi Bey’in Layihaları Işığında Osmanlı-Japonya Siyasî Münasebetleri”, Uluslararası Ertuğrul’un İzinde Deniz Kuvvetleri ve Diploması Sempozyumu, Deniz Müzesi Komutanlığı, İstanbul, s. 197-216.
- Lee,H.ve İlhan,İ.(1989).Osmanlı Japon Münasebetleri ve Japonya’da İslamiyet. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı.
- M. Selahaddin. (1270). Japonya Kızlarının Tahsil-i İbtidailer / Maarif . 1(12), 178-179
- Mazhar,O. (1310). Japonya Lisani. *Ma'lumat*, 1 (46). 366-367.
- Mehmed Süleyman. (1308). Japonya Tulumbacıları. *Maarif*, 2 (47). 329-330.
- Mehmet Cavit. (1317). Musahabe-i İktisadiye (Japonya'ya Dair). *Servet-i Fünun*, 22 (549). 34-39.
- Mütercimler, E. (1993). Ertuğrul Faciası ve 21.Yüzyıla Doğru Türk-Japon İlişkisi. İstanbul: Anahtar Kitaplar
- Nagata, Y. (2001). Japonya-Osmanlı İlişkileri, *İslam Ansiklopedisi: Cilt 23*. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları: İstanbul, 574-576.
- Polo, M. (1986). *The Travels of Marco Polo*. (edit: A.Milton). New American Library, NY.
- Sant, J. V., Mauch, P., Sugita, Y. (2007), Historical Dictionary of United States– Japan Relations No. 4, Inc.UK: The Scarecrow Press.
- Seçkin, B. (2021). 19. Yüzyılda Japonya’nın Meiji Restorasyonu ve Japonya’nın Modernleşme Yolundaki Anayasal Süreci ile Japon Modernleşmesinin Osmanlı Devleti Modernleşmesi ile

- Kıyaslanması (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Seval, H.F. (2017). Japon Kalkınmasının Temel Taşı: Meiji Restorasyonu ve İwakura Heyeti, *İş ve Hayat Dergisi*, 3(5), 101-118. <https://dergipark.org.tr/pub/isvehayat/issue/52096/680394>
- Şahin, F.Ş.U. (2001). Türk-Japon siyasi ilişkileri (1876-1908). Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Şakir, Z. (2010). *Sultan Abdülhamid ve İmparator Mikado* [Elektronik Sürüm]. İstanbul: Akıl Fikir Yayınları.
- Şevki M. (1283a). Japonya Memleketi II. *Mecmua-i Fünun*, 4 (41). 212-220.
- Şevki M. (1283b). Japonya Memleketi I. *Mecmua-i Fünun*, 4(42). 254-260.
- Şimşek, E.(2005). *Uzakdoğu Elçisi Ertuğrul Fırkayeyni*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Tekeli, S. (1985). İlk Japonya Haritasını Çizen Türk Kaşgarlı Mahmud. *Erdem*, 1(3), 645-652.

Yazarı Belli Olmayan Makaleler

- Japonya Dilberleri (Japonlar ve Japon Kadınları Hakkında Malumat. (1309). *Servet-i Fünun*, 6(142). 182-185.
- Japonya Memalike Dair Bazı Malumat-ı Müfide. (1310). *Maarif*, 7(158). 9-11
- Japonya. (1328). *Mecmua-i Ebüzziya*, 30 (115). 1165-1171
- Japonya'da Fenn-i Mimari.(1329). *Mecmua-i Ebüzziya*. Mehmed Galip (Müt.).10 (99), 641-644.
- Japonya'nın Memalik-i Ecnebiye ile Olan Münasebet-i Ticariyesi.(1310). *Ma'lumat*, 1 (38). 304.
- Japonya'nın Terakkiyat-ı İktisadiyesi- Japonya'da Ziraat.(1321). *Servet-i Fünun*, 29 (740). 179-182.
- Musahabe-i İktisadiye Japonya'da Osaka Sanayi Sergisi. (1319).*Servet-i Fünun* , 26 (652). 22-23.
- Şuun-u Mütenevvia, Japonya'da Hamamlar. (1324). *Servet-i Fünun*, 35 (900), 255.

Tarihin İbret-engiz Sahifelerinden Japonya İmparatoru Merhum
(Mikado Mutsuhito)._(1328). *İctihad*, 4 (50), 1143-1148.